

УДК: 371.13

374.7

Оригинални научни рад

Примљен 23/1/2024

Прихваћен 12/6/2024

doi:10.5937/metpra27-51475

Иван Б. Шарчевић¹

Школа за основно образовање одраслих „Обреновац“, Обреновац (Србија)

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ У ФУНКЦИОНАЛНОМ ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ – ПРИМЕНА МОДЕЛА АКЦИОНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Резиме: Циљ овог рада јесте да прикаже ток и резултате акционог истраживања према Стрингеровом моделу у школи за основно образовање одраслих, где су испитана мишљења запослених о искуствима са одслушаним обукама и предложени кораци којима ће се утицати на промену или побољшање у стручном усавршавању. Узорак су чинили наставници и стручни сарадници школе ($N = 21$), а подаци су прикупљени из више различитих извора (упитник, интервју, предлог обуке за стручно усавршавање). Резултати овог истраживања потврдили су налазе ранијих истраживања о неприлагођености обука за специфичне услове рада појединих типова школа, као и претежно теоријски карактер постојећих каталожких обука. Иако су запослени у школи креирали акциони план за побољшање сопственог стручног усавршавања, нису сви елементи плана могли бити евалуирани у кратком временском року. Основни недостатак акционих истраживања јесте немогућност извођења трајних и општих закључака. Због тога су потребна додатна истраживања о наведеној теми и партиципација већег броја испитаника.

Кључне речи: основно образовање одраслих, наставник, стручно усавршавање, акционо истраживање

¹ eonegt65@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-4607-1164>

УВОД

Сагледавање сопствене праксе и сваки облик деловања на побољшање било којег елемента образовно-васпитног рада у школи јесте суштински део процеса учења. Усавршавање наставника и стручних сарадника је не само обавеза већ и право запослених. Сваки појединац може да напредује професионално онолико колико му то услови рада дозвољавају, а избор квалитетних обука један је од корака ка томе. Анализа понуде обука у важећем Каталогу програма стручног усавршавања (у даљем тексту: Каталог) указује на веома ограничен избор од свега девет обука које наставници ангажовани у функционалном основном образовању одраслих могу да изаберу (Šarčević & Šarčević, 2023; ZUOV, 2023).

Један од могућих праваца деловања јесте планирање и реализовање истраживања којима ће се најпре идентификовати проблеми у домену стручног усавршавања, а потом и разматрати стратегије за решавање тих проблема. Истраживања која реализују практичари „обухватају сагледавање сопственог искуства из различитих перспектива, разумевање свог деловања, испитивање сопствених стајалишта која су у вези с деловањем и настојање да се пракса развија у складу са налазима до којих се кроз истраживање дошло“ (Stančić *et al.*, 2022, str. 18). Како су знатижеља наставника и потреба за решавањем конкретних проблема из праксе препознати као основни разлози за покретање акционог истраживања (Mertler, 2021), оно које се приказује у овом раду вођено је кроз два основна истраживачка питања:

1. Каква су искуства наставника и стручних сарадника у функционалном основном образовању одраслих са акредитованим програмима стручног усавршавања?
2. На који начин запослени у школи за основно образовање одраслих могу утицати на промене у програмима стручног усавршавања?

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Стручно усавршавање наставника и стручних сарадника

Међу битније недостатке стручног усавршавања наставног кадра претходних година уврштени су проблеми финансирања изабраних семинара и броја бодова за одређене типове обука. Минимум од 20 бодова на годишњем нивоу, односно 100 и више бодова за период од пет година посматран је пре као обавеза наставника којом се спречава губитак лиценце, а мање као могућност професионалног развоја и каријерног напредовања. Сада је фокус усмеренији на понуду и квалитет обука за практичаре у различитим типовима школа (Šarčević & Šarčević, 2023). Резултати једног ранијег емпиријског истраживања показали су да већина испитаника (78%) сматра да је потребно захтевно образовање за рад у школама за основно образовање одраслих (Miljković, 2011).

Какав избор стручног усавршавања заправо имају наставници и стручни сарадници? Ранији проблеми с трошковима семинара и рачунањем потребног броја бодова значајно су убла-

жени, а понегде и решени у потпуности. Примери су бесплатне онлајн обуке од јавног интереса и семинари Фондације Темпус. Ипак, постоји проблем у вези с избором адекватних обука за одговарајуће циљне групе и њиховим квалитетом. Овај проблем се можда најбоље може уочити на примеру стручног усавршавања запослених у образовању одраслих. Уколико се посматра досадашња понуда акредитованих семинара, може се јасно уочити да је велики број обука изразито генерализован (Orlović Lovren, Pejatović, Čairović, 2020). На пример, иста обука је намењена свим наставницима у основним, средњим школама, гимназијама, школама за одрасле, стручним сарадницима и другим запосленим лицима. Додајући томе претходне честе замерке наставника да теоретски оријентисани семинари немају превише ефекта (Šikl, 2009), јасне су импликације да је потребан другачији приступ стручном усавршавању.

Иако се годинама уназад у литератури истиче да запослени у школама имају пасивну улогу приликом избора облика стручног усавршавања или да не желе да више учествују у променама по овом питању (Miljković & Mrkšić, 2013), стање у пракси је такво да школски кадрови имају ограничен утицај на такву врсту промена. Хоризонтално учење међу запосленима у школи (Tančić, Vuković, Malčić, 2017) може бити база на којој ће усавршавање наставника и стручних сарадника остварити жељени напредак.

Контекст функционалног основног образовања одраслих

Наставници и стручни сарадници у основним школама који раде са ромском децом сматрају да су незаинтересованост ђака, слаба укљученост њихових породица и лоши услови живота неки од главних узрока лошег успеха или раног напуштања школе (Simić, 2021). Разумевање значаја које функционално основно образовање одраслих (ФООО) има у систему образовања или друштву уопште захтева познавање популације која похађа овај тип школе. Према новијим подацима Годишњег плана образовања одраслих у Републици Србији из 2023. године, више од 80% уписаних у школе за основно образовање одраслих на територији Србије јесу Роми.

Другим речима, предуслов за успешну наставу у образовању одраслих јесте и обучавање наставног кадра за ситуације на које нису навикнути у редовним школама, а које могу утицати на успех полазника. Важно је разумети да одрасли полазници нису ученици у основној школи и да њихова обавеза није само похађање наставе. Они своје време усмеравају на регулисање свакодневних проблема (прибављање финансијских средстава за породицу, тражење социјалне помоћи, честе промене посла и места боравка). Упознавање карактеристика живота Рома, разумевање разлога напуштања и поновног уписивања школе, увид у њихов социоекономски статус и налажење адекватних стратегија за помоћ при учењу требало би да буду правац даљег развијања стручног усавршавања запослених у ФООО.

Акциона истраживања и образовање одраслих

Појам акционог истраживања је недовољно познат практичарима у школском окружењу. Бројне се критике и неусаглашености повезују са овим појмом, што је посебно видљи-

во код корака потребних за његово реализовање. Уочено је да овај тип истраживања обухвата истовремено акцију (унапређивање или мењање) и истраживање (спознаја акције, промене) (Maksimović, 2008; Maksimović, 2012). Њихова је одлика укључивање наставника на вишем нивоу од пуке дискусије о добрим или лошим странама наставног процеса. Рефлексивна пракса, која се истиче као један од кључних термина у вези с реализацијом акционих истраживања (Maksimović & Bandur, 2013; Osmanović, 2018), може донекле променити схватања наставника о стручном усавршавању као свеобухватном појму у концепцији професионалног развоја или целоживотног учења, али не би требало да остане на томе. Акциона истраживања могу мотивисати наставнике за сарадњу, усмерити њихов професионални развој и подстаћи позитивне промене у образовном процесу (Evtimov, 2019). Како би се код наставника развијао позитиван став о значају методолошког знања за реализовање акционих истраживања, потребно је да они похађају што већи број семинара (Osmanović-Zajić, Mamutović, Maksimović, 2021).

Уколико се мишљења о уоченом проблему у пракси не изнесу јавно и не постану предмет интересовања ширих друштвених група, других образовних институција, индивидуалних истраживачких пројеката и института, затим ресорног министарства и националних образовних политика, сваки предлог практичара у школама остаће неостварен. Са друге стране, аутори истичу да су акциона истраживања предодређена „само за наставнике, васпитаче и стручне сараднике у звању вишег педагошког саветника, чиме се шаље порука да истраживање сопствене праксе није начин њеног развијања и стицања компетенција свих запослених у образовању, већ је намењено мањој групи“ (Stančić, Radulović, Jovanović Milanović, 2022, str. 19).

Посебно отежавајућу околност представља мањак савремених истраживања на тему стручног усавршавања у образовању одраслих, односно недовољан број примера реализованих акционих истраживања. Претходну тврдњу подржавају резултати старијег емпиријског истраживања из Ниша, где се наводи како 44 испитана наставника од 68 испитаних наставника сматрају да акциона истраживања имају утицај на побољшање праксе и усавршавање наставника у основној школи (Maksimović, 2008).

МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Модел акционог истраживања

Акционо истраживање је реализовано према Стрингеровом (Stringer) моделу у три етапе: посматрање, размишљање и деловање (енгл. *Look, Think, Act*). Аутор (Nasrollahi, 2015) указује на Стрингерово схватање акционог истраживања као систематске, квалитативне истраживачке рутине, односно оно је по својој природи утемељено у квалитативној истраживачкој парадигми. Према интерпретацији других аутора (Maksimović, 2012; Nasrollahi, 2015), етапе модела и преглед активности приказани су у Табели 1.

Циљ и значај истраживања

Циљ и значај акционог истраживања огледају се у приступу проблему из праксе на локалном нивоу (Mertler, 2021), иако је предмет овог истраживања тема која привлачи пажњу и ван зидова једне образовне установе. Циљ је испитивање мишљења запослених у школи о понуди и квалитету акредитованих обука у Каталогу и креирање акционог плана којим ће се утицати на побољшање стручног усавршавања запослених у ФООО.

Значај реализованог акционог истраживања је вишеструк:

- Запослени у школи ће имати савременији приступ сопственом планирању стручног усавршавања у будућности.
- Размена идеја и предлога унутар колектива доприноси унапређењу наставничких компетенција и бољем разумевању савременог наставног процеса.
- Спровођење акционог истраживања у школском окружењу и од стране практичара у настави значајно доприноси богатству знања педагошко-андрагошке теорије и праксе.

Узорак истраживања чине наставници и стручни сарадници ШООО „Обреновац“ из Обреновца. Упитником је обухваћен 21 запослени из школе (Графикон 1), а највећи број испитаника чине наставници (71%). За интервју је одабрано петоро запослених који имају више од две године радног искуства у установи. Испитаници нису попуњавали личне податке у добијеном упитнику, а они који су интервјуисани означени су бројевима (Испитаник 1... Испитаник 5) (Графикон 1).

Инструменти и прикупљање података

Триангулацијом података повећава се њихова поузданост и валидност (Herrera, 2018), тако да су у овом истраживању коришћени различити извори података:

1. Упитник за наставнике и стручне сараднике;
2. Интервју лицем у лице с наставницима и стручним сарадницима;
3. Предлог семинара за Каталог обука у шк. 2022/2023, 2023/2024. и 2024/2025. (увид у Формулар за процену нереализованих програма који се изводе непосредно).

Подаци су прикупљени у периоду октобар–новембар 2023. године. Услед временских ограничења, истраживање је реализовано кроз два циклуса у школи.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА СА ДИСКУСИЈОМ

У наставку следи детаљнији опис реализованих циклуса акционог истраживања кроз три основне етапе, као и приказ најзначајнијих резултата.

Посматрање

Већ у почетној етапи посматрања примера обука у основном образовању одраслих редефинисан је циљ овог истраживања (Табела 1: Дефинисање и описивање). Са испитивања ставова запослених у школи о квалитету акредитованих обука из Каталога фокус је проширен на стварање акционог плана (листе предлога) за побољшање стручног усавршавања у образовању одраслих. Нови циљ је подразумевао и веће учешће наставника и стручних сарадника у овом истраживању, што је допринело примени различитих активности професионалног развоја у ширем смислу (усавршавање у установи – реализација истраживачког пројекта).

Упитник је адаптиран по узору на стандардни упитник који наставници и стручни сарадници добијају по окончању акредитованих обука. Састоји се из два дела. Први део је послужио за прикупљање општих података (радно место, године стажа) и садржи питање отвореног типа где су испитаници наводили назив или тему најмање једне акредитоване обуке коју су одслушали. Други део упитника је приказан у Табели 2. То је заправо тростепена скала Ликертовог типа у којој су испитаници изражавали своје ставове за понуђене тврдње.

Интервју са запосленима је вођен индивидуално у неформалном контексту. Питања су се односила на досадашња искуства о одслушаним обукама ван установе, као и на разматрање предлога за побољшање квалитета тих обука.

Предлог семинара за Каталог обука је аутентичан и драгоцен извор података, будући да је потекао из образовне установе у којој је истраживање спроведено. Он представља склоп наставничких активности у оквиру усавршавања унутар установе, а његов нереализовани циљ јесте употреба за усавршавање запослених у образовању одраслих ван установе. У литератури се истиче да су потребни и формални и неформални извори информација како би се помогао развој акционог истраживања (Mertler, 2021).

Размишљање

Контекст целог акционог истраживања, а посебно се то односи на ову етапу, подразумева приступ обукама из Каталога као неопходним за унапређивање рада у специфичном окружењу школе за основно образовање одраслих. Наставницима и стручним сарадницима значи сваки вид подршке за обављање свакодневних активности у раду са одраслим полазницима. Очекивања од семинара и других облика усавршавања ван установе подразумевају практичан приступ, приказивање резултата добре праксе или лоших примера, али свакако не формалност и изразито теоретски приступ у преношењу знања.

Упитник за наставнике и стручне сараднике: Међу одговорима на питање коју акредитовану обуку или тему су слушали у последње три године најчешћи су они који се односе на актуелне обуке од јавног интереса у области дигиталних вештина и компетенција (одговори: „Дигитална учионица“, „Дигитални свет 1, 2 и 3“). Скорашња истраживања наставне праксе потврдила су да међу наставницима све више преовладава потреба за усавршавањем у погледу коришћења савремених технологија, премда они нису одговарајуће награђени за своје зала-

гање (Vukajlović, 2023). Затим, обука „Основне андрагошке вештине“ била је међу честим одговорима наставника. Иако ово јесте специфично усмерена обука за област образовања одраслих (Интегрални програм обуке за остваривање функционалног основног образовања: Модул 1), она се сматра једном од обавезних у овој области и не зависи толико од индивидуалног избора запослених. Веома су ретки одговори наставника и стручних сарадника који се односе на друге обуке за ФООО. Тако су „Пројектно-оријентисана настава у образовању одраслих“ и „Подршка ученицима из осетљивих група у дигиталном окружењу“ наведени једанпут.

Како је дистрибуција одговора испитаника у другом делу упитника за понуђене тврдње усмерена ка вредности 2 – *делимично се слажем* (Табела 3), резултате би требало тумачити с резервом. Посебно су занимљиви одговори на тврдње у вези с релевантношћу одслушане обуке за рад у образовању одраслих, односно у којој мери су испуњена очекивања наставника и стручних сарадника. Укупно 13 испитаника од 21 делимично се слаже да је последња одслушана обука важна за њихов посао у школи, док 11 запослених нема јасан став по питању испуњености очекивања од обуке. Добијени резултати се у извесној мери поклапају с претходним налазима других аутора о слабостима акредитованих програма стручног усавршавања, међу којима се истиче да понуда програма „не уважава значајне разлике у приступу рада с ученицима различитог узраста и карактеристика“ (Orlović Lovren, Pejatović, Čairović, 2020, str. 145).

Интервју лицем у лице: Након испитивања ставова запослених у школи уз помоћ упитника, приступљено је интервјуисању запослених о њиховим искуствима са досадашњим акредитованим обукама како би се јасније сагледало какве су потребе у погледу очекивања од стручног усавршавања. Одговори јасно указују на потребу за стручним, специфичним обукама које се могу применити у пракси. Како је реч о рефлексији запослених о раду и усавршавању у образовању одраслих, њихова запажања се приказују у целости:

Испитаник 1: *Пошредно је ангажовати више стручњака из праксе, особе са дугогодишњим искуством и учити од њих на конкретним примерима. Говорити о иновативним методама наставе које нису биле примене иновативне ни пре 15–20 година је беспримено, а нарочито то важи за рад у школама за одрасле.*

Испитаник 2: *За наставнике је значајна стручна подршка андрагога и асистенција у настави. Наставници нису оспособљени током студија да раде са одраслима у вечерњој школи.*

Испитаник 3: *Обуке су превише теоријски фокусиране. Мој предлог је организовање саванака школа овог типа где ће се изложити проблеми који су заједнички свим школама, а затим дати предлог надлежним институцијама које организују обуке, на пример, Катедри за андрагогију. Пошредно је изражити обуке које унапређују практичан рад у школи, а не ионављање теоријских постулата са студија.*

Испитаник 4: *Основни проблем је у раду Министарства просвете. Они [Министарство] не знају шта је пошредно заинтересованима у образовању одраслих. Нама [заинтересованима] пошредно је да имамо андрагошке обуке за непосредан рад са одраслима и разумевање околности у којима живе полазници школе. Министарство би требало више да финансира обуке и пројекте у овој области.*

Испитаник 5: *'Оно што смо чули на обукама и семинарима је углавном теорија. Лето је знаћи, можда чући нешто ново у случају да нисмо имали прилике да чујемо раније, али примере из праксе су најважнији за нас. Како друге школе решавају своје проблеме са окупањем полазника, како реајују у одређеним ситуацијама, која су њихова позитивна искуства – то је оно што највише значи у нашем раду.'*

Неки аутори су већ указивали на то да „похађање обуке није довољна гаранција да је дошло до усавршавања“ (Miljković & Mrkšić, 2013, str. 121). Тврдње наставника и стручних сарадника из школе довољно говоре у прилог ранијим налазима из стручне литературе.

Међу предлозима за *Каталог обука за школску 2022/2023, 2023/2024. и 2024/2025.* годину нашао се и један предлог наставника разредне наставе у ШООО „Обреновац“. Назив програма је „Социјална подршка полазницима и мигрантима у образовању одраслих“. Област стручног усавршавања односи се на јачање васпитне улоге школе у правцу развоја интеркултуралног образовања. Додатно, резултати емпиријског истраживања са територије општине Уб показали су да наставници имају потребу за стицањем и усавршавањем компетенција у овој области (Simić, 2021). Програм није одобрен, а као разлог одбијања наведен је недостатак искуства у реализовању оваквих обука, односно недостатак адекватних референци реализатора програма.

То даље имплицира како наставницима у образовању одраслих нису довољне креденције попут образовања, радног искуства и перманентног стручног усавршавања, већ они морају постати компетентни аутори истраживања, приручника и других релевантних публикација којима ће доказати своју стручност. У литератури је могуће наћи поткрепљење за претходну тврдњу. „Први важан услов за ширу примену акционих истраживања је њихова присутност у релевантној стручној и научној литератури“ (Maksimović, 2008, str. 69). Аутори истичу и да „неуважавање истраживања практичара од стране социјалне средине, као и недостатак простора за приказивање и дељење резултата ових истраживања за последицу имају невидљивост како ових истраживања, тако и самих практичара као истраживача“ (Stančić, Radulović, Jovanović Milanović, 2022, str. 22). Дисеминација знања, креирање мрежа наставника и приказивање примера добре праксе, пројеката и других важних резултата могу подстаћи професионални развој практичара.

Деловање

У овој етапи наставници и стручни сарадници су кроз дискусије у оквиру стручних већа и школских тимова упознати са алтернативним облицима стручног усавршавања који нису нужно у понуди Каталога, али јесу значајни за област којом се баве. Такви примери су: веб-портали, отворени едукативни ресурси (OER), масивни отворени онлајн курсеви (MOOC), ресурси Института за модерно образовање (усавршавање, материјали с предавања), међународни пројекти мобилности Еразмус +, конференције и мреже стручњака са бесплатним ресурсима за учење (EPALE, EAЕА).

Предлози наставника и стручних сарадника огледају се у донетом акционом плану. Имплементација плана је већ остварена у неким сегментима (нови наставници су укључени у андрагошке обуке и лични планови стручног усавршавања се унапређују, EPALЕ платформа се активније користи, објављено је истраживање наставника из школе о потребама у стручном усавршавању), док је за друге сегменте потребно више времена да би се адекватно евалуирали. „Не може се унапред планирати завршетак истраживања, већ је истраживање завршено када се покаже да је ситуација промењена и када се види унапређење“ (Stamatović, 2016, str. 35). Извештаји стручних већа и Тима за професионални развој могу послужити као основ за евалуацију остварених активности стручног усавршавања запослених.

АКЦИОНИ ПЛАН

- Креирање обуке која ће упознати запослене у школи са основним језичким, културолошким и социоекономским одликама припадника националних мањина (Роми) са територије на којој се обавља делатност ФООО.
- Настављање тренда похађања онлајн обука са циљем смањења трошкова и достизања флексибилног приступа за запослене у школи (прилагођени термини слушања).
- Упознавање нових наставника у школи с неопходним андрагошким вештинама и обукама за бржу интеграцију у свакодневни рад установе.
- Укључивање практичара у процес реализовања стручних обука, али и у процес селекције обука за наредни Каталог.
- Признавање претходног учења (из других радних организација, неформалних или информалних обука и учења) које може допринети побољшању наставе у образовању одраслих.
- Формирање заједница за учење и размену информација о образовању одраслих у оквиру нових или постојећих организација (EPALЕ).
- Упознавање шире јавности и надлежних институција са потребама запослених кроз формирање заједнице школа за основно образовање одраслих, односно веће укључивање појединаца и установа у разноврсне активности промоције образовања одраслих (национални и међународни пројекти, излагање на конференцијама, публикавање истраживања у релевантној периодици).

Ограничења

Највеће ограничење реализованог акционог истраживања уједно је и једна од његових најважнијих карактеристика, а то је да не оставља простор за извлачење трајних закључака. Намера је била да се кроз испитивање ставова и мишљења школских практичара утврди шта је потребно како би се стручно усавршавање наставника и стручних сарадника у образовању одраслих унапредило. Наставак евалуације донетог акционог плана у наредном периоду ће показати у којој мери је одржив, односно да ли постоји потреба за изменама.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

Ово акционо истраживање је потврдило раније налазе других истраживања о стручном усавршавању наставника у смислу да су акредитоване обуке сувише генерализоване и теоретски оријентисане. Каталог програма стручног усавршавања обухвата мали број обука које су специфично намењене запосленима у образовању одраслих. Циљ реализованог акционог истраживања била је поступна и промишљена израда акционог плана којим ће се унапредити стручно усавршавање, односно подстаћи професионални развој запослених у школи за основно образовање одраслих. Иако је тај план донет, мало је вероватно да ће резултати остварени на узорку једне школе направити значајан помак у овој области (на пример, креирање специфичних програма за стручно усавршавање ван установе).

Препоруке за праксу, а посебно за будућа истраживања на тему стручног усавршавања запослених у образовању одраслих, могу се усмерити на емпиријска истраживања која ће обухватити већи број испитаника у установама овог типа. Проблем у реализацији акционог истраживања представља не само раније помињана ограниченост на тренутни проблем у пракси и недостатак генерализације у закључивању, већ и мањак примера акционих истраживања који би практичарима дали адекватан подстицај за већу укљученост, а уједно и повећање квалитета нових акционих истраживања.

Литература

- Evtimov, J. V. (2019). Primena obrazovne tehnologije u nastavi kroz model akcionog istraživanja. *Učenje i nastava*, 5(1), 163–176. *Godišnji plan obrazovanja odraslih u Republici Srbiji*, 2023.
- Herrera, L. J. P. (2018). Action Research as a Tool for Professional Development in the K-12 ELT Classroom. *TESL Canada Journal*, 35(2), 128–139. DOI: <https://doi.org/10.18806/tesl.v35i2.1293>
- Maksimović, J. (2008). Uticaj akcionih istraživanja na stručno usavršavanje nastavnika. U I. Radovanović i V. Ž. Radović (ur.), *Inovacije u osnovnoškolskom obrazovanju – od postojećeg ka mogućem* (67–74). Beograd: Učiteljski fakultet.
- Maksimović, J. (2012). Matrica planiranja akcionih istraživanja. *Norma*, 17(2), 231–246.
- Maksimović, J. & Bandur, V. (2013). Savremena akciona istraživanja i metodološko obrazovanje nastavnika refleksivnog praktičara. *Teme*, 37(2), 595–610.
- Mertler, C. A. (2021). Action Research as Teacher Inquiry: A Viable Strategy for Resolving Problems of Practice. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, vol. 26, Article 19. DOI: 10.7275/22014442
- Miljković, J. & Mrkšić, M. (2013). Usavršavanje nastavnika u obrazovnoj politici u Srbiji. *Inovacije u nastavi*, 26(1), 117–127.
- Miljković, J. (2011). Ugled vaspitno-obrazovnih profesija. *Inovacije u nastavi*, 24(3), 42–52.
- Nasrollahi, M. A. (2015). A closer look at using Stringer's action research model in improving students' learning. *International Journal of Current Research*, 7(7), 18663–18668.

- Orlović Lovren, V., Pejatović, A. & Čairović, N. (2020). Kvalitet rada obrazovno-vaspitnih ustanova i profesionalni razvoj zaposlenih – od standarda za ustanove do potreba zaposlenih. *Nastava i vaspitanje*, 69(2), 133–150. DOI: 10.5937/nasvas20021330
- Osmanović, J. (2018). Statistička analiza refleksivne prakse u školskom okruženju. *Godišnjak za pedagogiju*, 3(1), 69–76. DOI: 10.46630/gped.1.2018.06
- Osmanović-Zajić, J., Mamutović, A. & Maksimović, J. (2021). The role of action research in teachers' professional development. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 9(3), 301–317. DOI: 10.23947/2334-8496-2021-9-3-301-317
- Simić, N. D. (2021). Mišljenja nastavnika i stručnih saradnika o problemima obrazovanja dece Roma. *Učenje i nastava*, 7(1), 119–140.
- Stamatović, J. (2016). Primena akcionih istraživanja u procesu samovrednovanja rada nastavnika. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta u Užicu*, vol. 19, br. 18, 33–44.
- Stančić, M. S., Radulović, L. R. & Jovanović Milanović, O. S. (2022). Zašto (ne) istraživati sopstvenu praksu: perspektiva praktičara u obrazovanju. *Inovacije u nastavi*, 35(2), 16–29. DOI: 10.5937/inovacije2202016S
- Šarčević, I. & Šarčević, S. (2023). Stručno usavršavanje i napredovanje u zvanjima nastavnika u obrazovanju odraslih – između potrebe i obaveze. *Godišnjak za pedagogiju*, 8(2), 87–98. DOI: 10.46630/gped.2.2023.6
- Šikl, A. (2009). Obrazovanje na daljinu putem Interneta u funkciji stručnog usavršavanja nastavnika. U I. Radovanović i B. Trebješanin (ur.), *Inovacije u osnovnoškolskom obrazovanju – vrednovanje*, 607–619. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Tančić, N. D., Vuković, L. B. & Malčić, B. D. (2017). Profesionalni razvoj nastavnika kroz koncept horizontalnog učenja i nastavničkih foruma. *Zbornik Odseka za pedagogiju*, vol. 26, 109–121. DOI: 10.19090/zop.2017.26.109-121
- Vukajlović, S. (2023). Uticaj primene IKT na postignuća učenika u kombinovanom odeljenju. *Metodička teorija i praksa*, 26(1), 60–76. DOI: 10.5937/metpra2301060V
- ZUOV. (2023). Katalog obuka – odrasli. Posećeno 25. 11. 2023. na: <https://zuov-katalog.rs/?action=page/catalog/all>

Ivan B. Šarčević

Elementary school of adults “Obrenovac”, Obrenovac (Serbia)

PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN FUNCTIONAL BASIC EDUCATION OF ADULTS –
APPLICATION OF THE ACTION RESEARCH MODEL

Summary: The aim of this paper is to present the course and results of action research according to Stringer’s model in a school for basic education of adults, where the opinions of employees about the experiences with the training attended and proposed steps to influence change or improvement in professional training were examined. The sample consisted of teachers and professional associates of the school (N = 21), and the data was collected from several different sources (questionnaire, interview, training proposal for professional development). The results of this research confirmed the findings of earlier research on the inadequacy of training for the specific working conditions of certain types of schools, as well as the predominantly theoretical character of existing catalog training. Although the employees of the school created an action plan to improve their own professional development, not all elements of the plan could be evaluated in a short period of time. The main drawback of action research is the impossibility of drawing permanent and general conclusions. Therefore, additional research on the mentioned topic and the participation of a larger number of respondents are needed.

Keywords: basic adult education, teacher, professional development, action research

ПРИЛОГ

Табела 1: Активности акционог истраживања (прилагођено из: Максимовић, 2012: 240)

Етапе акционог истраживања		
ПОСМАТРАЊЕ	РАЗМИШЉАЊЕ	ДЕЛОВАЊЕ
<p>Прикупљање података:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Упитник за наставнике и стручне сараднике – Интервју лицем у лице – Формулар за процену нереализованих програма који се изводе непосредно 	<p>Истраживање и анализирање:</p> <p>Анализа одговора добијених путем упитника, интервјуа наставника и стручних сарадника. Истраживање и анализа предлога нереализованог програма.</p>	<p>Планирање:</p> <p>Избор семинара који су директно повезани са образовањем одраслих, промене у личном плану стручног усавршавања. Дискусија о алтернативама, примери искуства запослених у другим школама.</p>
<p>Дефинисање и описивање:</p> <p>Понуда обука за ФООО је ограничена и недовољно усмерена на практичну примену.</p>	<p>Интерпретација и објашњење (теоретисање):</p> <p>Упоредивање са резултатима ранијих истраживања.</p>	<p>Имплементација:</p> <p>Креирање одрживог акционог плана за стручно усавршавање запослених у ФООО.</p>
		<p>Евалуација:</p> <p>Дискусиона група и процена остваривости предложеног акционог плана, извештаји школских тимова.</p>

Графикон 1: Категорије запослених у ШООО

Табела 2: Упитник за наставнике и стручне сараднике

Пробајте да се сетите последње акредитоване обуке коју сте похађали.
Молимо вас да избором одговарајућег броја 1–3 изразите свој степен слагања са наведеном тврдњом.

1 – не слажем се, 2 – делимично се слажем, 3 – потпуно се слажем

Приказани садржаји су у складу са програмом обуке.	1	2	3
Обука је релевантна за мој посао.	1	2	3
Садржаји обухваћени обуком су разумљиви и прегледни за проучавање.	1	2	3
Обука је превише уопштена и није довољно прилагођена образовању одраслих.	1	2	3
Приликом евалуације обуке дајем коментар/предлог за побољшање.	1	2	3
Обука је у потпуности испунила моја очекивања.	1	2	3

Табела 3: Одговори испитаника (N = 21)

1 – не слажем се, 2 – делимично се слажем, 3 – потпуно се слажем

Приказани садржаји су у складу са програмом обуке.	1	9	11
Обука је релевантна за мој посао.	2	13	6
Садржаји обухваћени обуком су разумљиви и прегледни за проучавање.	1	8	12
Обука је превише уопштена и није довољно прилагођена образовању одраслих.	10	7	4
Приликом евалуације обуке дајем коментар/предлог за побољшање.	2	12	7
Обука је у потпуности испунила моја очекивања.	2	11	8